

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет біології, географії та екології
Кафедра географії та екології

**ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ ДО КРАЇН
ЄВРОПИ ВНАСЛІДОК РОСІЙСЬКОЇ ВОЄННОЇ
АГРЕСІЇ (КЕЙС ФРАНЦІЇ)**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: здобувачка 4 курсу 415 групи
Спеціальності 106 Географія
Освітньо-професійної програми «Географія»
Лозова Олена Володимирівна

Керівник: д. геогр.н, проф. Мальчикова Д.С.
Рецензент: к. геогр.н, доц. національного
університету водного господарства та
природокористування Басюк Т. О.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ТА РЕТРОСПЕКТИВА ДОСЛІДЖЕННЯ.....	5
1.1. Вимушені міграції: причини та географія.....	5
1.2. Ретроспектива міграції українців.....	8
РОЗДІЛ 2. УКРАЇНСЬКІ ВИМУШЕНІ МІГРАНТИ В ЄВРОПІ....	13
2.1. Причини та наміри міграції українців.....	15
2.2. Європейська політика щодо мігрантів: український контекст.....	18
2.3. Українські біженці у Франції.....	23
ВИСНОВКИ.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	33

ВСТУП

Актуальність теми. Протягом 20-го століття і донині міграційна історія України була позначена рухами населення, дуже пов'язаними з її політичною та соціальною історією. Сьогодні Україна знаходиться на межі двох міграційних систем, одну, яку ми б охарактеризували як європейську, центром якої є Європейський Союз, та іншу, приєднану до пострадянських держав, яку прийнято кваліфікувати як східну.

Ці дві системи, звичайно, пов'язані з однаково різними політичними системами. Міграції після агресії Росії проти України 24 лютого 2022 року, безсумнівно, мають безпрецедентний масштаб, але вони є частиною цієї довгої історії.

За два роки війни, Україну покинуло, за різними оцінками, від 6 до 12 млн. осіб населення. Але варто розуміти що не всі ці мігранти є біженцями. Лише 79% біженців навіть на початок війни вказували основну причину виїзду пов'язану з безпекою. У сучасній історії це найбільша міграційна подія в Європі з часів Другої світової війни. Основним напрямком міграцій українців звісно ж були країни Європи. Хоча найбільшими за масштабом напливу мігрантів були Польща та Німеччина, але значну перспективу подальшої міграції українців (особливо висококваліфікованих працівників) є Франція. Тому, в нашому дослідженні буде розглянуто як загальні закономірності міграції Українців у країни Європи, так і особливості розміщення українських біженців у Франції. Зважаючи на масштабність міграцій та важливість їх як для економіки України так і європейських держав то тема дослідження є досить актуальною.

Метою дослідження є аналіз процесу вимушеної міграції українців до країн Європи та роль Франції як реципієнта біженців.

Завдання дослідження полягають в наступному:

1) провести аналіз теоретичних аспектів та ретроспективи вимушених міграцій;

2) виявити просторові особливості вимушеної міграції українців у країни Європи;

3) дослідити роль Франції у прийомі та розміщенні українських біженців.

Об'єкт дослідження : країни Європи як ареал вимушеної міграції українців.

Предмет дослідження: вимушена міграція українців викликана російсько-українською війною.

Методи дослідження: історичний аналіз (для описання динаміки міграційних процесів), пошук та аналіз джерел інформації та статистичних даних.

Робота складається з вступу, 2-х розділів, висновків, списку використаних джерел (загальним обсягом 44 джерела). Загальний обсяг роботи 30 сторінок друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ТА РЕТРОСПЕКТИВА ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Вимушені міграції: причини та географія

Міграція населення - це сукупність різноманітних переміщень людей через кордони територіальних утворень, які супроводжуються постійною або тимчасовою зміною місця проживання. Щодо кожної території вона складається з еміграційних та імміграційних потоків. Міграція може різнитися: за характером перетину кордонів (зовнішня та внутрішня), за тривалістю (безповоротна, тимчасова, сезонна, маятникова), за причинами (добровільна та примусова), з точки зору відповідності нормам чинного законодавства країни (законна та незаконна), за способом реалізації (самостійна та організована).

Залежно від тривалості пересування робочої сили виділяють постійну, або безповоротну, міграцію (зазвичай включає зовнішню міграцію, міграцію сільського населення в міста) та повернену міграцію (наприклад, на навчання, роботу і т. д.).

Історія вже давно знайома з примусовим переміщенням многотисячних мас населення з одного регіону світу в інший. Проблема біженців з'явилася на землі ще до н. е. Ассирійська армія царя Сеннахеріба I, увійшовши в 1695 р. до н. е. на землі Юдеї, відразу попередила місцевих мешканців, що їхні будинки займуть ассирійські поселенці. Приблизно 50 000 євреїв поспішно залишили свої житла, переїхавши до Єгипту.

У 375 р. до н. е. в Римській імперії піднімали виступ біженці - готи: близько 300 000 осіб втікало від нападу кочівників - гуннів на землі Риму, де їх перетворили на напіврабство. У VII—IX ст. внаслідок руйнівних набігів вікінгів на Британію приблизно 40 000 островитян переїхали до

Франції, заснували тимчасові поселення й змішалися з місцевим населенням.

Біженці з'являлися не лише під час воєн. Під час частих епідемій чуми населення міст і цілих регіонів в Європі та Азії від'їжджало куди очі глядять в очікуванні завершення сплеску «чорної смерті». Але справжнє переміщення почалося в першій половині XIII ст., коли монгольські орди пройшли від Тихого океану аж до узбережжя Середземного моря.

У XVII—XIX століттях у зв'язку з розвитком работоргівлі спостерігалось масове міжконтинентальне пересування робочої сили, через що населення Африки від 1650 до 1850 року скоротилося на 22%. Найбільшим міграційним потоком у XIX—XX століттях був виїзд європейців за океан. У XIX столітті емігрувало до 30 мільйонів людей. На початку XX століття до Першої світової війни з Європи виїхало понад 19 мільйонів осіб, у період з 1918 по 1939 рік емігрувало 9 мільйонів осіб. Друга світова війна знову перервала заокеанську міграцію населення з Європи. Протягом усього післявоєнного часу напрямки міжнародної міграції постійно змінювалися відповідно до змін економічних умов. У 1960 році в світі налічувалося 3,2 мільйони офіційно зареєстрованих мігрантів-працівників, а до 1995 року їх кількість досягла понад 35 мільйонів, у другій половині 1990-х років тенденція зростання міграції продовжувалася посилюватися, і на початку 2000 року кількість мігрантів досягла 45 мільйонів осіб [1].

Соціально-політичні та економічні зміни в колишньому СРСР призвели до виникнення нових міграційних тенденцій та явищ під впливом економічних та політичних чинників. Політичні чинники також вплинули: поява нових країн, міжетнічні конфлікти, військові конфлікти, вивід радянських військ з Європи та Прибалтики, репатріація народів, біженці та примусово переміщені особи. Якщо до 1980-х років міграційний рух в Україну був незначним, то вже з кінця 1980-х — початку 1990-х років він постійно активізувався. Якщо звернутися увагу

на проблему міграції то вона характеризується передусім потоком біженців та примусово переміщених осіб в межах колишніх республік СРСР, які тепер є суверенними державами. Примусова міграція, спричинена міжнаціональними конфліктами, налічує вже сотні тисяч людей, а головна причина цього — російська агресія та розпалювання ними ворожнечі в інших країнах. Так, з кінця 1980-х років цей потік, спричинений збройними конфліктами, затопив республіки Середньої Азії та Закавказзя. Конфлікти між Азербайджаном та Вірменією, росією та Грузією, Південною Осетією, Чеченською Республікою, Молдовою, Таджикистаном - зробили вимушеними мігрантами мільйони осіб. Вони ставали біженцями або примусово переміщеними особами. В законодавстві примусовий переселенець — "особа, яка залишила місце проживання внаслідок насильства, що було вчинено щодо нього або членів його сім'ї, або внаслідок реальної небезпеки стати об'єктом переслідування за ознакою расової або національної належності, віросповідання, мови, а також за ознакою належності до певної соціальної групи або політичних переконань, які стали підставою для проведення ворожих кампаній щодо конкретної особи або групи осіб, масових порушень громадського порядку" [2]. Біженцем визнається особа, яка є громадянином іншої держави, і, яка з огляду на виправданий страх стати об'єктом переслідувань за ознакою раси, віросповідання, громадянства, національності, належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває поза межами країни свого громадянства і не може скористатися захистом цієї країни або не бажає скористатися таким захистом з огляду на такий страх; або, не маючи певного громадянства і знаходячись за межами країни свого колишнього звичайного місця проживання внаслідок подібних подій, не може або не бажає повернутися туди через такі страхи.

1.2. Ретроспектива міграції українців

Великі масштаби зовнішньої міграції притаманна риса для українського суспільства ще з часів розпаду СРСР. Однак у 2008-2009рр. динаміка міграцій стала слабшою. За всеукраїнським дослідження трудової еміграції, у 2005–2008 рр. 1,5 млн. українців працювали за кордоном, а в 2010–2012 рр. – 1,2 млн. осіб.. Зниження відбулося в основному через світову економічну кризу та зниження попиту на українських робітників в ЄС і Росії [3]. Аналогічно, міграційні стратегії громадян України змінилися, стали віддавати перевагу тимчасовим і маятниковим міграціям, які дозволили їм заробляти менший прибуток, але в обмін на це легше підтримувати тісні стосунки з батьківщиною. Ця тенденція також була пов'язана зі зміною списку найпопулярніших для міграцій країн. Ще у 2005–2008 рр. найбільше популярні країни включали Росію, Італію та Чехію, тоді як у 2010–2012 рр. топ двома напрямками стали Росія та Польща. В обох країнах була відносно ліберальна міграційна політики щодо українців, яка сприяла частим подорожам мігрантів. Крім того, як показав дослідницький проект, виконаний у 2013-2014 рр. OSW у співпраці з дослідницькими центрами, «довоєнна» міграція (до анексії Криму Росією і початку військового конфлікту на сході України) характеризувався більш раціональним міграційним вибором, базуючись на досвіді міграції, накопиченого протягом багатьох років розгалужених міграційних мереж у країнах призначення [4]. Основними рисами цієї тенденції були спроби мігрантів легалізувати своє перебування в приймаючій країні, а також зростання популярності міграції з освітньою метою.

До 2014 року приблизно 70% українських працівників-мігрантів прибували з західної частини країни, де міграція стала поширеним способом подолання бідності та низьких зарплат. Дослідження 2012 року, проведене на всій території України з питань працевлаштування мігрантів, показало, що відсоток участі в міграції серед мешканців

західної України віком від 17 до 70 років становив 10,8%, тоді як у східній частині країни цей відсоток був лише 1%. Понад дві третини мігрантів, які направлялися до Польщі, приходили з Галичини.

Протягом розглянутого періоду міграція українців мала виключно економічний характер. Це відрізняло їх, наприклад, від грузинів чи мешканців Північного Кавказу, які були змушені втікати через війну або переслідування. До вибуху конфлікту українці практично не подавали заяв про отримання статусу біженця в країнах ЄС.

Анексія Росією Криму, населеного 2 мільйонами людей, у березні 2014 року, разом із початком військового конфлікту у деяких частинах Донецької та Луганської областей навесні 2014 року (згідно з оцінками ООН, приблизно 5 мільйонів осіб безпосередньо постраждали від конфлікту), переважно змінили характер та динаміку внутрішньої міграції українців. Було спостережено швидке збільшення рівня мобільності мешканців східної України, які раніше жили досить спокійним життям. За даними Міністерства соціальної політики України, наприкінці серпня 2015 року офіційна кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) з Донецької та Луганської областей і з Криму становила 1 438 000 осіб. Цікаво, що на початковій стадії переміщення більшість цих осіб вирушили до західної України (в основному кримські татари); до початку повномасштабної війни, люди мігрували всередині Донецької та Луганської областей або до найближчих сусідніх регіонів (включаючи Харківську та Запорізьку області) та до Києва. Ці регіони приймали майже 80% усіх ВПО. З початку конфлікту спостерігалось зростання кількості внутрішніх біженців, а динаміка зростання в основному залежить від рівня інтенсивності бойових дій та від змін правил реєстрації переміщених осіб.

Щодо зовнішньої міграції українців, тенденції є більш різноманітними. Наразі немає доступних європейських статистичних даних, які однозначно підтверджували б припущення, що попередні

тенденції в міграції українців до ЄС змінилися внаслідок початку військового конфлікту. Проте слід пам'ятати, що в 2014 році країни ЄС зареєстрували 14 000 заяв на отримання статусу біженця, подані українськими громадянами, включаючи 2 318 заяв у Польщі. Ці цифри не були тривожними. Між лютим і квітнем 2015 року спостерігався значний приріст кількості поданих заяв на отримання статусу біженця, хоча у травні і червні 2015 року було зафіксовано зменшення. Загалом, протягом періоду з квітня 2014 року по червень 2015 року щомісячний тренд для всього ЄС коливався в межах 1 000-2 000 осіб на місяць. Польські дані, які вказують на те, що з червня 2015 року кількість поданих заяв українцями зменшилася, можна розглядати як певний показник. Слід також врахувати, що так звана рівень визнання стосовно заяв на надання притулку, поданих українцями, відносно низький - 21% в 2014 році, що свідчить про те, що у майбутньому українці відмовляться від цього методу потрапляння до ЄС (принаймні до початку повномасштабної війни).

Для чіткого підтвердження того, чи зростала масштаб міграції українців до ЄС після початку військового конфлікту, необхідно аналізувати не лише дані про заявників на отримання притулку, а й інформацію про кількість дозволів на проживання, виданих громадянам України в конкретних країнах ЄС залежно від регіонів, з яких ці особи прибули (що допоможе визначити, чи вони з регіонів, що постраждали від конфлікту). Дотепер такі дані не були скомпільовані. Є лише загальні дані Євростату за 2014 рік, згідно з якими в тому році українці мали 859 000 карток на проживання в ЄС (у 2013 році - 849 000). Припущення, яке вказує на те, що зовнішня міграція з України, спричинена війною, безсумнівно є більш обґрунтованим у випадку з Росією, яка безпосередньо межує з територією, що постраждала від конфлікту, і підтримує правління сепаратистів там. Однак з політичних мотивів росія схильна перебільшувати кількість біженців; детальний аналіз доступних

даних показує, що приблизно 500 000 осіб з східної України прибули в росію. Федеральна міграційна служба росії повідомила, що з початку 2014 року і до 1 липня 2015 року більше 355 000 громадян України подали заявки на так званий тимчасовий статус біженця в росії.

Більш обґрунтованим буде припускати, що внаслідок погіршення економічної ситуації в Україні, спричиненого військовим конфліктом, та дефляції доходів українців у реальному виразі, спостерігалось збільшення масштабів трудової міграції українців до ЄС. Слід пам'ятати, що Україна завершила 2014 рік з падінням ВВП на 7%. У першому і другому кварталах 2015 року було зафіксовано зниження ВВП на 17% і 14% відповідно. У 2014 році вартість гривні знизилася на 70%, а рівень інфляції становив 50%. Все це спричинило значний спад рівня реального доходу українських громадян.

Довоєнна українська трудова міграція була також потужним джерелом формування міжнародного ринку праці. Науковці вказують на наступні загальну кількість трудових мігрантів: за деякими даними - 5,9 млн. осіб (згідно з Звітом про міграцію Спеціальної комісії ООН, 2017); за іншими - 4 млн. або 16% населення країни (Центр стратегічних досліджень, 2018). Кількість українців, які працюють за кордоном одночасно, становить (серед тих, хто сплачує податки в Україні): - 3 мільйони (згідно з ІДСД НАН України [5]) та - 2,6-2,7 мільйона (згідно з Центром стратегічних досліджень). Протягом 15 років (2002-2020) Україну покинули та не повернулися 6,3 мільйона людей (3 мільйони - через західний кордон, 3,2 мільйона - через східний) (Центр стратегічних досліджень, 2018). Тривалість роботи за кордоном у переважній більшості українських мігрантів, які повернулися додому, не перевищує одного року (29% - працювали більше року, 14% - кілька років) [6]. У 2015-2020 роках трудова міграція до Польщі склала 38,9% від загальної кількості. Останні дослідження показують, що ці цифри почали зменшуватися (до 900 тисяч осіб) у третьому кварталі 2020 року. На відміну від цього,

трудова міграція до Німеччини склала 0,8% від усіх мігрантів у 2015-2020 роках. Ризики та одночасно позитиви для українського ринку праці були такими: безвізовий статус з країнами ЄС, спрощені процедури отримання робочої візи для українців у Польщі, відсутність мовного бар'єру та інші інструменти впливу на мігранта.

Війна на Донбасі почалася з того, що Росія почала військові дії на Донбасі та анексії Росією Криму. Незважаючи на Мінські угоди I і II, укладені в 2014 і 2015 роках між Україною, Росією, Німеччиною та Францією і спрямовані на припинення війни, не було навіть нетривалого припинення вогню. Переговорний процес тривав на різних рівнях, але наразі досягнуто лише періодичних тимчасових припинень вогню, обміну полоненими, деякого роз'єднання уздовж лінії зіткнення та відновлення інфраструктури, що з'єднує дві частини Донбасу, тощо. Станом на серпень 2019 року війна призвела до загибелі понад 13 000 осіб, у тому числі понад 3 000 цивільних. Важливим аспектом війни стала велика кількість внутрішньо переміщених осіб [7]. З 2015 року Україна входить до десятки країн з найбільшою кількістю ВПО у світі. Влітку 2016 року Міністерство соціальної політики України зареєструвало близько 1,8 мільйона ВПО. Хоча офіційні цифри дещо коливалися протягом місяців і років, вони залишалися високими: станом на січень 2020 року Міністерство соціальної політики України зафіксувало понад 1,4 мільйона ВПО з невідконтрольованих уряду територій Донбасу та Криму. Ця цифра була б більшою, якби ВПО з відконтрольованих уряду територій Донбасу також були враховані. Загалом, реальна кількість ВПО мала бути більшою, оскільки не всі з них пройшли офіційну реєстрацію.

РОЗДІЛ 2. УКРАЇНСЬКІ ВИМУШЕНІ МІГРАНТИ В ЄВРОПІ

До листопада 2023 р. 4,2 млн. українців [8] все ще були зареєстровані відповідно до Директиви про тимчасовий захист у ЄС, що свідчить про скорочення на 10% порівняно з 4,6 млн., зареєстрованими у жовтні 2022 р. Восени 2023 р. вимушена міграція в основному припинилася, при цьому рівень жінок залишався стабільним або тимчасово знижувався, тоді як кількість чоловіків значно збільшилася на 300 360 осіб з вересня 2022 р. по вересень 2023 р [9]. Імовірно, багато хто з цих чоловіків, яким не дозволено залишати країну в умовах воєнного стану, виїжджали з України незаконно, в середньому 823 особи на день; однак, оскільки в'їзд до ЄС є безвізовим, це не впливає на їх подальше врегульоване перебування у Союзі.

За деякими даними, ще 1,27 млн. українців перебувають у Росії [10], але ці цифри, вірогідніше за все, хибні. Швидше за все, їх кількість нараховує менше 1 млн. і скорочується в силу подальшої міграції. Українці також переїжджають до США (271 тис. осіб станом на лютий 2023 р.), Велику Британію (174 тис. осіб), Канаду (199 тис. осіб), Туреччину (близько 50 тис. осіб) та Грузію (26 тис. осіб) [11,12]. Однак деякі з цих цифр є спірними. Так, у Німеччині відзначається невідповідність між зареєстрованими та присутніми українцями, дозволяючи припустити, що їхня кількість на 250 тис. менша – аналогічна ситуація може існувати й інших країнах [13].

До травня 2023 р. до своїх будинків повернулися близько 4,8 млн. українців, більшість з яких становили ВПО, а також один мільйон українців, які повернулися з-за кордону, в основному з Польщі (412 тис. осіб) та Німеччини (96 тис. осіб) [14]. Але українці, що повертаються, часто не анулюють свій статус тимчасового захисту, через що можна припустити, що в ЄС налічується менше 4,2 млн. українських біженців,

можливо, їх кількість складає близько 3,9 млн. осіб або навіть менше. Крім того, близько мільйона українців є володарями Канадсько-українського дозволу на екстрені поїздки (CUAET), але (ще) не переїхали до Канади [15]. Після прибуття до Росії, Туреччини та Грузії багато українців або повернулися, або переїхали до інших країн, що пояснює значне скорочення чисельності у цих країнах.

Ще 3,7 млн. зареєстрованих осіб, 4,8 млн. (за даними уряду України [16]) або навіть близько 5,1 млн. (МОМ [17]) є внутрішньо переміщеними особами.

Крім того, неофіційні дані свідчать про те, що існує проблема незареєстрованого проживання чоловіків в інших частинах країни, щоб уникнути призову до армії. Таким чином, від 9,31 млн. до 11,28 млн. українців, як і раніше є переміщеними особами у країні чи за кордоном. Помітна частка, близько 29%, не потребує міжнародного захисту і є «квazітрудохими мігрантами», – передбачає Центр економічної стратегії [18]. Велика кількість перетинів кордону між Україною та ЄС, що становить у середньому 1,1 млн. чол. у будь-якому напрямку щомісяця з травня 2022 р. (Центр економічної стратегії), ілюструє високий рівень мобільності та передбачає значну транснаціональну активність [19].

Крім того, українці проживають в ЄС та інших країнах за іншими типами дозволів, в основному «довоєнним», або приїжджають як гості за 90-денним безвізовим режимом і не збираються шукати тимчасового захисту, але планують незабаром повернутися.

31 грудня 2022 р. Євростат зареєстрував 1,41 млн. дійсних дозволів, оформлених українцям у ЄС (з метою працевлаштування, навчання, з сімейних та інших обставин, але без урахування тимчасового захисту та притулку; до цієї цифри не включено Греція та Данія, за якими дані не були надані) [20,21]. Ще 355 тис. іммігрантів перебували у США [22] перед війною, у Канаді [23] за п'ять років до війни українцям було видано 13 400 постійних дозволів та 30 тис. було зареєстровано в Туреччині. Їх

необхідно додати до українців в ЄС та інших країнах, але ми їх не розглядаємо, оскільки вони не є вимушеними мігрантами.

2.1. Причини та наміри міграції українців

На основі різноманітних результатів опитувань, присвячених потенційним рушійним силам міграції, причини, через які люди залишаються вдома або залишають Україну значною мірою засновані на міркуваннях безпеки, що типово для біженців. Так, під час опитування Агентства законодавчих ініціатив було виявлено, що «79% вимушених мігрантів вказали хоча б одну причину виїзду, пов'язану із безпекою» [24]. За результатами спільного опитування EUAA-ОЕСР було зазначено, що «причиною втечі з України був порятунок від можливих військових дій (53%), на тих територіях де їх не було, або через реальні військові атаки (49%), за якими слідувала втрата доступу до основних потреб (їжі, води, житла) (33%), страх безробіття та бідності (20%)» [25]. За даними опитування, проведеного Gallup у липні та серпні 2023 р., «рекордно високі 53% українців заявили, що в минулого року були часи, коли вони не могли дозволити собі їжу, яку потребували вони або члени їх сімей, тоді як майже половина (48%) заявили, що їм важко забезпечувати себе адекватним житлом». Ще одне опитування, проведене NDI у січні 2023 р. показав, що при цьому 89% респондентів з оптимізмом дивляться на майбутнє України, однак, за даними Rating Lab, 40% вважали, що для досягнення перемоги потрібно більше року [26].

Опитування, проведених Cedos у період з березня 2022 р. по вересень 2023 р., також показали, що ключовими проблемами в Україні є безпека та невизначеність, далі за якими йдуть зайнятість та фінансове становище [27]. Ще одним приводом для занепокоєння є розлука з родичами і пов'язані з цим негативні наслідки. Повітряні тривоги, обстріли та відключення електрики призвели до затримок у роботі,

підірвали планування та організацію робіт. Розпач через втрату колишнього способу життя і невизначеність є звичайним явищем. З іншого боку, з'являється новий тип солідарності та гордості, і навіть прагнення змін.

Коли результати опитування аналізуються в контексті рушійних сил, що спонукають повернутися додому або залишитися в країні, що приймає, логіка міркувань швидше заснована на доцільності приймаючої країни з точки зору якості життя, ну і загального добробуту і, таким чином, скоріше нагадує логіку економічних мігрантів.

Переважає більшість, 87%, вважають, що в Європі можливості краще, ніж в Україні; зокрема, 87% вважають, що дохід у країнах, що приймають, – вищий [28]. Однак серед українських біженців у Польщі, Румунії та Молдові 68% респондентів опитування NRC, проведеного у січні 2023 р., відповіли, що доходів та підтримки, які вони отримують, недостатньо для покриття їх основних потреб, що піддає їх «ризикові впасти в бідність» [29]. За даними Центру економічної стратегії, 67% задоволені умовами в країні, що приймає, а опитування, проведене Rating Lab, показало ще більш високий рівень – 85%. Таке невдоволення виникає через такі проблеми, як бюрократія, відсутність електронних державних послуг, освіти, медичних послуг, доступного житла та обмеження можливостей для самозайнятості та бізнесу, при цьому молодь налаштована ще критичніше, ніж літні люди. Три чверті українців також вважають, що мова є перешкодою для працевлаштування, і понад чверть вважають, що доступ надається лише до низькокваліфікованих робочих місць. В той же час Rating Lab робить висновок, що «чим довше українці залишаються за кордоном, тим краще вони оцінюють країну перебування» [30].

У кінці 2022 р. лише 9% українців все ще мали намір мігрувати з України, що менше, ніж 35% відповідей до війни, за даними Gallup, або чим 26% за даними Delmi [31]. Частково це падіння можна пояснити тим

фактом, що значна частина населення, що мала міграційні прагнення ще до війни, покинула країну.

В ході одного з перших мультинаціональних досліджень (FRA) було виявлено, що восени 2022 р. частка тих, хто хотів би повернутися до України (35%), була аналогічною частці тих, хто хотів би залишитися в країні, що приймає (38%), при цьому майже кожен четвертий респондент не визначився із вибором, а близько 4% планували переїхати в інше місце. Серед біженців, опитаних УВКБ ООН через шість місяців після переміщення, 13% хотіли повернутися додому протягом трьох місяців, 44% не мали таких планів та 43% не визначилися, що свідчить про більш високий рівень невизначеності та нерішучості на початку війни. Тим часом опитування УВКБ ООН, проведені навесні 2023 р. показали, що 14% прагнули повернутися протягом трьох місяців, а 62% – у майбутньому, лише 6% не мали жодних намірів повертатися та 18% не визначилися з вибором. Примітно, що 68% не мали наміру повернутися в найближчому майбутньому [32].

Опитування, проведене Центром економічної стратегії (CES) у листопаді 2022 р., показало, що 63% зрештою планували повернутися в Україну, 14% не планували, а 23% не визначилися. Проте з кінця 2022 р. 40,9% змінили свої плани, а 32% були менш схильні повернутися, ніж передбачалося раніше. Таким чином, CES приходить до висновку, що 1,3-3,3 млн. осіб залишаються за кордоном, відповідно 2,1-3 млн. можуть повернутися (червень 2023 р.), але після війни та закінчення військового стану [28]. Вірогідніше повернуться люди похилого віку у віці 65+ і люди з нижчою освітою. Результати опитування, проведеного у липні 2023 р., також наголошують на вищій ймовірності повернення серед людей похилого віку в порівнянні з молоддю, приходячи до висновку, що «більше двох третин вимушених мігрантів навряд чи повернуться до України до закінчення війни, при цьому дві третини вимушених мігрантів планують повернутися до України після закінчення війни».

З опитаних на території України на початку 2023 р. Українським інститутом майбутнього 37% відзначили, що у них є близькі родичі, що залишили країну, 36% вважають, що їхні родичі обов'язково повернуться до країни (вони це твердо вирішили), 32% – що їхні родичі можуть повернутися, якщо це буде безпечно і в Україні буде робота, 14% - що їх родичі навряд чи повернуться, оскільки адаптувалися на новому місці. Лише 5% вважають, що їхні родичі однозначно не повернуться, а 10% не змогли відповісти на це запитання [33].

2.2. Європейська політика щодо мігрантів: український контекст

24 лютого 2022 року - день вторгнення Росії в Україну, що є і початком нового перетворення світової та європейської міграційної карти. Понад десять мільйонів українців залишили свої домівки, щоб уникнути конфлікту, залишаючись при цьому на національній території, і ще 4 мільйони покинули країну. Майже чверть населення була вигнана зі своїх домівок - світовий рекорд за такий короткий час. Тут варто згадати для порівняння, що протягом останніх років кількість біженців вже була великою: 6,5 мільйонів осіб покинули Афганістан з 1980-х років; 6,5 мільйонів сирійців втекли з країни між 2011 і 2015 роками; 4,5 мільйона венесуельців у 2020 році [34].

Втеча українців була масовою і надзвичайно швидкою, якщо порівняти з розмірами країни (приблизно 44 мільйони населення на початок війни), тривалістю конфлікту і кількістю країн, які їх прийняли: 2 мільйони осіб виїхали до Польщі, понад 300 000 до Чехії, 587 000 до Румунії. Країною, яка приймає найбільшу кількість українців пропорційно до кількості своїх мешканців, є Молдова (340 000 осіб прийнято на 2,6 мільйона жителів). Німеччина, Франція, а також Італія, Велика Британія, Данія, Бельгія, Нідерланди, Іспанія і Португалія також є

країнами прийому, так само як і Угорщина. Остання вже кілька років надає українським угорцям, а також румунам і чехам угорські, отже, європейські паспорти за націоналістичною політикою. Приблизно мільйон людей оцінюють кількість виданих паспортів угорцям з України, а також з Румунії та Чехії.

Прийом українських біженців відрізняється декількома елементами. По-перше, помічається, що до них проявляється більша солідарність (на початок війни), особливо в країнах Центральної та Східної Європи, які раніше були дуже проти прийому сирійських і афганських біженців. Криза в Сирії 2015 року, насправді, розділила Західну та Східну Європу, піддаючи небезпеці європейські цінності солідарності та гостинності в умовах зростання націоналістичних поглядів. Ці країни, які найбільш противились біженцям з Близького Сходу, прийняли без будь-яких вагань українських біженців. Звісно що на першому місці була Польща. Причиною тут були і територіальна близькість, і трудова міграція з часів прийняття безвізу, і те що окремі північно-західні території входили раніше до складу Польщі. Те саме можна сказати про Угорщину, яка виявилася дуже гостинною знову ж через свою історію: Галичина, регіон, який сьогодні поділений між Польщею та Україною, була частиною Австро-Угорської імперії, чим досить часто апелює прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан. Чехія тим самим "погасила свій борг 2015 року" та відмову в прийомі сирійців, яких вважають несумісними з чеським населенням через їх релігію та культуру. Також, ці країни Центральної та Східної Європи страждали від радянського гніту, що частково пояснює їхню близькість з українцями сьогодні [35].

Тобто, ми стикаємося з міграцією до сусідніх країн. Так само, як у 2015 році сирійці переважно мігрували в Туреччину (4 млн. осіб), Ліван (1 млн. осіб), в Йорданію. Афганці, як у 1980-2020 роках, так і влітку 2021

року, в основному поїхали в Іран та Пакистан (90% біженців минулого серпня 2022) [36].

Багато українців присутні також у Західній Європі, куди вони приїхали працювати ще до війни. З початку 2000-х років багато з них живуть в Італії, Швейцарії, Німеччині, Австрії, Іспанії та Португалії (де вони становлять одну з основних груп мігрантів), працюючи в будівництві, послугах та туризмі.

Присутність українців у Західній Європі вписується в логіку "ланцюгової міграції" між Україною, Польщею та країнами Західної Європи, міграція якої залежить від потреб у робочій силі. Українці були першими за отриманням робочих карток в Європейському союзі у 2021 році. У 2022 році прийом біженців, зокрема жінок та дітей, був спрощений завдяки прийому співвітчизників, які вже живуть у західних країнах. Варто відзначити, що українці також втікали до країн, що не є членами Європейського Союзу. Так, з 24 лютого Ізраїль прийняв близько 20 000 українців. Багато українських євреїв вже іммігрували в Ізраїль з 1990 року. Також Сполучені Штати прийняли 100 000 українців.

Ще одна особливість попередніх хвиль біженців: швидкість, з якою національні та європейські установи пропонували статус новоприбулим. Європейська директива про тимчасовий захід для біженців 2001 року, запропонована після війни в колишній Югославії, так і не була реалізована через відсутність консенсусу в Союзі. У 2015 році вона неодноразово використовувалася, щоб знайти рішення щодо прийому біженців країнами, цього разу її одногосно ухвалили європейські міністри, які зібралися в Брюсселі 3 березня 2022 року, і вона набула чинності через п'ять днів. Ця директива дозволяє географічний розподіл біженців і обходить звичайну процедуру надання притулку, пропонуючи швидкий шлях прийому з наданням поновлюваного дозволу на проживання, доступ до права на роботу, рішення щодо розміщення, можливість відправляти дітей до школи та, для старших осіб,

відвідування мовних курсів. Перевага цього тимчасового статусу полягає в тому, щоб дозволити українцям легко повернутися до своєї країни (понад 285 000 повернулися з Польщі в Україну), що так сильно забороняє статус біженця (біженець не може повернутися до своєї країни походження, доки не припиниться конфлікт) [37].

28 березня 2022 року нове рішення ЄС поширило тимчасовий захист на людей з обмеженими можливостями, людей похилого віку та громадян третіх країн з України. У Франції міністр внутрішніх справ вивільнив 100 тисяч місць для розміщення українських біженців, залучаючи префектури, які ще вчора дуже неохоче приймали нових людей і які наголошували на відсутності вільних місць. Це перший раз, коли місцеву владу закликають прийняти біженців. Міжміністерська делегація з питань прийому біженців (DIAL-DIERE) відкрила структуру FACESO (Фонд зовнішньої діяльності місцевих органів влади), яка має на меті надавати громадам екстрену допомогу жертвам гуманітарних криз у всьому світі [38].

Нарешті, ілюструючи вражаючу еволюцію європейців щодо надання притулку, між громадянами та органами державної влади було створено «багаторівневе», національне та місцеве партнерство громадян. У муніципалітетах був розгорнутий колективний обмін передовими практиками з місцевими зацікавленими сторонами: у деяких містах Франції порожні будівлі НЛМ були надані біженцям. Житло громадян, асоціюючи міста, які є частиною ANVITA (Національна асоціація гостинних міст і територій), з окремими особами, пропонувало місця проживання з місцевими жителями, подібно до того, що було зроблено в Німеччині в 2015 році. І цей раз Берлін знову використав цю формулу. Університети також надали свою допомогу. У Франції через програму PAUSE [39], створену в 2017 році після війни в Сирії Тьєррі Мандоном, державним секретарем з питань вищої освіти. Цього разу студенти (українські чи ні). з України, дослідників, митців запрошують в

університети та науково-дослідні центри та навчатися за курсами. У школах для українських дітей відкрили спеціальні класи, де вони навчаються французької мови як іноземної (FLE). Батькам пропонують роботу. У нагороду за свою діяльність на користь біженців паризька ратуша отримала статус почесного побратима міста Києва. У Ніцці зустріли 1800 українців. Завдяки цій транснаціональній та місцевій мобілізації було вирішено потрійний виклик: можливість прийому, встановлення в дуже короткий термін прав для біженців та інституціоналізація прийому в рамках партнерства між асоціаціями, окремими особами та державою. Ніколи раніше держави та громадяни Західної Європи не мобілізувалися так сильно після Другої світової війни.

Чи можна говорити про поворот у європейській політиці щодо притулку? Деякі асоціації бояться, що цей наплив українських біженців буде на шкоду людям інших національностей, які довгий час чекають на відповідь на свої запити про притулок. У Франції відсоток позитивних відповідей становить приблизно 35%. Протягом 2021 року 2 000 мігрантів загинули в Середземному морі, а Європейський пакт про міграцію та притулок 2020 року, який буде повторно обговорюватися під час французького періоду президентства у Європейському Союзі, в основному містить обмежувальні та стримувальні заходи, натхненні безпековим підходом (реформа Шенгену та Фронтексу, активація політик повернення та депортацій на кордоні). Іншою проблемою є те, що Польща фільтрує осіб, що звертаються до її кордонів, роблячи відбір між українцями та неукраїнцями, останні в основному є іноземними студентами, які жили в Україні. Ці вчинки визначаються як расистські щодо африканців, такі випадки на кордоні між Україною та Польщею спровокували попередження від Африканського союзу на початку березня 2022 року. Рішення Європейської ради від 3 березня визначає дискримінацію у способі, яким неукраїнських біженців приймають порівняно з тим як зустрічають українців. У 2015 році говорили про

"міграційні потоки, які потрібно захищати", згадуючи про прибуття сирійських і афганських біженців; сьогодні прийом українських біженців майже не викликає дискусій.

2.3. Українські біженці у Франції

З моменту початку війни в Україні, наприкінці лютого 2022 року, Франція прийняла загалом трохи менше 115 000 осіб, головним чином жінок і дітей. Вже після рішення Європейського союзу від 4 березня 2022 року, вперше наданого українським біженцям статусу так званої тимчасової охорони, публічні влади мобілізувалися на основі початкової оцінки щодо 100 000 осіб, які можуть знайти притулок на території країни. Завдяки міжміністерській координації, забезпеченій у рамках кризової групи, що зібралася вже 9 березня, негайна операційна робота префектур та участь асоціацій та місцевих громад дозволили належним чином реагувати на перші прибуття.

Протягом перших трьох місяців прибуття сконцентрувалися в містах-метрополіях та прикордонних територіях сходу Франції, де було прийнято понад 80 000 осіб. У головних метрополіях були запропоновані місця для проживання у частково нових форматах. Чи то це буде зал виставкового комплексу в Парижі, мобілізація паррома на 1600 місць у Марселі, чи багато інших місць, відкритих державними службами, місцевими громадами чи асоціаціями, ці місця надали дійсно спільну відповідь та перше притулок для біженців.

Точне підрахування отримувачів тимчасового захисту складне через те, що вони вільно переміщуються по території країни та Європейському Союзу, а також повертаються до своєї країни походження. Таким чином, кількість змінюється щомісяця через виїзди та прибуття.

Також можуть відрізнитися одиниці виміру даних. Два основні: допомога заявнику на отримання притулку (Ada) та тимчасовий дозвіл на

перебування (APS). Ada надається одна на сім'ю. Кількість покритих осіб може змінюватися в залежності від складу, доходів та рухів членів сім'ї. Таким чином, ці дані не точно відображають кількість переміщених осіб на території. Деякі з них не зверталися за Ada або не отримували її протягом певного часу через роботу. APS, натомість, видавалася лише дорослим. Однак за винятком, деяким неповнолітнім були видані APS у ситуаціях відокремлення [40].

Загалом від початку конфлікту у Франції було прийнято майже 115 000 осіб. На кінець грудня 2023 року ще діяли 86 000 APS та 45 000 Ada. У своїй переважній більшості ці біженці - жінки, часто з одним або кількома дітьми. Національні програми прийому і розміщення біженців не розраховані на таку ситуацію. Останні дві десятиліття публічна влада передала значну частину повноважень щодо розміщення і ведення справ до місцевих організацій, які можуть бути як публічними (муніципалітети та префектури), так і неприбутковими організаціями. Хоча делегування - не нове явище, але спостерігається значне збільшення недержавних організацій, що займаються питаннями біженців. Особливою увагою забезпечені три категорії організацій: муніципалітети, асоціації та університети. Лілль наприклад, який є побратимом Харкова, відкрив 250 місць для розміщення українських біженців та знайшов ще 800 місць у місцевих мешканців. Мец прийняв евакуаційний рейс з 250 українців 8 березня. Ініціативи з'являються по всій Франції, в Діжоні, Ліоні або Нансі, включаючи сільську місцевість. Муніципалітети та префектури стають ланцюговими зв'язками допомоги, на яку національна влада намагається опиратися. Французькі міста протягом багатьох років набули значного досвіду у цій сфері. Національна асоціація прийнятних міст і територій (Anvita) була заснована у 2018 році Дам'єном Каремом, колишнім мером Гранд-Синта, для розвитку моделі безумовного прийому мігрантів. У 2019 році були укладені місцеві контракти про прийом і інтеграцію біженців (STAIR), щоб забезпечити кращу взаємодію між діяльністю

держави, префектур і міст, що підписали їх. Коли вибухнула українська криза, в асоціацію швидко звернулася Делегація міністрів з питань прийому та інтеграції біженців (DIAIR) для інвентаризації доступних місць для розміщення. Мета для уряду - розширити свої можливості прийому за мінімальні витрати, тоді як муніципалітети звертаються до своїх мешканців. Таким чином, прийом у значній мірі залежить від доброї волі громадян та мобілізації асоціацій. Громадянське суспільство залишається ключовим елементом системи. Асоціації приносять необхідний особистий та людський аспект для прийому осіб. Серед них українські діаспорні організації дуже активні, але виконують меншу роль, ніж у країнах, де діаспора є більш розвинутою (Польща, Німеччина, Іспанія чи Італія) [41].

У зв'язку з концентрацією переміщених осіб у великих містах кількох регіонів, держава налагодила територіальну солідарність, зокрема на користь регіонів Іль-де-Франс та Прованс-Альпи-Лазурний Берег. Так, встановлено орієнтацію осіб, які прибувають на територію Іль-де-Франс, на регіони Нормандія, Центр-Долина Луари, Бретань, Пей-де-ля-Луар та Великий Схід. Також відбувається направлення осіб з Прованс-Альпи-Лазурного Берегу в Аверн-Рона-Альпи та Окситанію. Ця необхідна диспозиція не обійшлася без різних видів труднощів. Для деяких регіонів, які вже сильно залучені прибуттям переміщених осіб, додаткове прийняття тільки загострює існуючі проблеми у контексті розподілу на місцевому рівні між метрополіями та сусідніми департаментами, як у Ліоні та Аверн-Рона-Альпі. Так само стосується туристичних територій, чия місткість залежить від сезонності. Територіальна солідарність, однак, принесла свої плоди, оскільки понад 6 000 осіб покинули територію Іль-де-Франсу з початком кризи, а регіони, що мають сільську місцевість, такі як Верхні Піренеї, змогли пропонувати майже 500 місць в гуртожитках для полегшення ситуації у регіоні Прованс-Альпи-Лазурний Берег

(зокрема, шляхом мобілізації винятково великого та вільного готельного парку Лурд) (рис. 2.1).

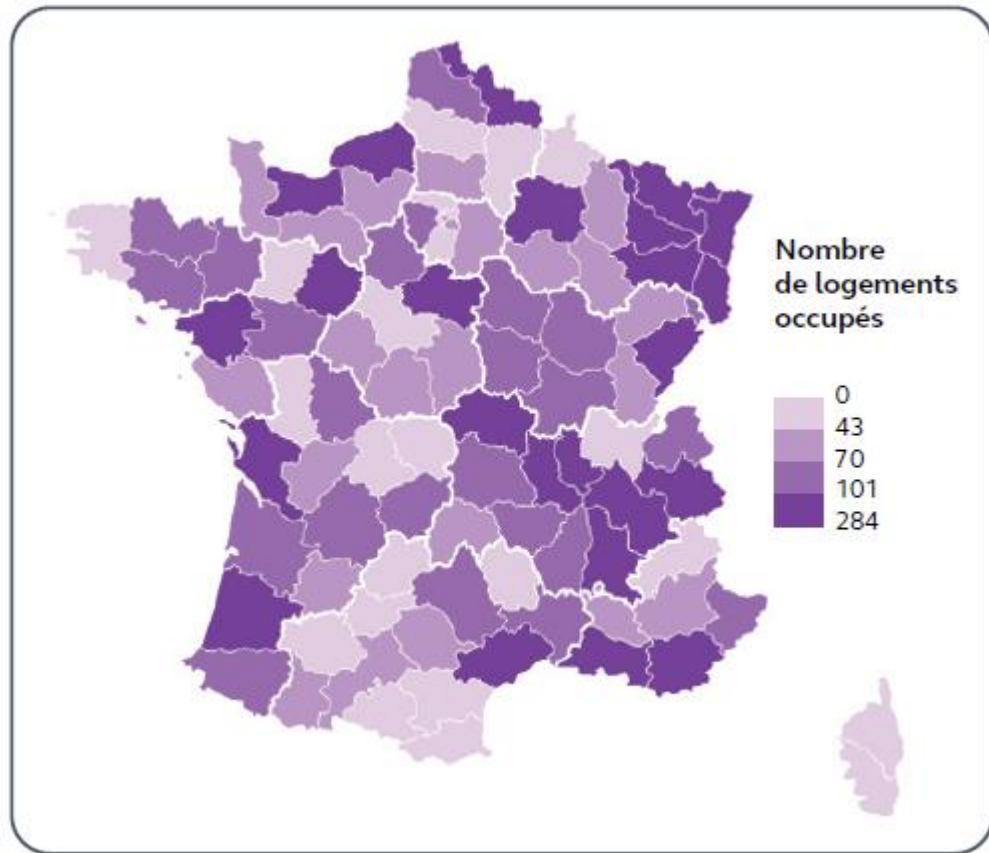

Рис. 2.1. Житло що зайняте українцями по регіонам Франції (щільність розселення українських біженців) [42].

Прийом людей, що перемістилися з України на тривалий термін, вимагає перегляду ситуації щодо готельного розміщення, як з фінансового, так і з оперативного погляду. У територіях, де пропозиція місць для розміщення та проживання обмежена, розглядається можливість залучення біженців до витрат на проживання, якщо вони мають достатні ресурси (наприклад, дохід від роботи), як це вже має місце в Приморських Альпах. Ця заходи перебувають на розгляді у DGEF (Головне управління у справах іноземців у Франції) і DihaI (Міжміністерська делегація з питань розміщення та доступу до житла) [43].

Територіальні переорієнтації, які вже були здійснені у 2022 році, можуть також стати більш обов'язковими у 2023 році і сприятимуть постійному якісному поселенню прийнятих сімей. Розглядається більш систематичне використання переселення в регіони та департаменти, які мають пропозицію якісного житла поза високоурбанізованими зонами. Посередництво в оренді буде ключовим механізмом, за умови, що це підтримується і заохочується державою.

Система професійної інтеграції має досить скромні результати. З початку березня лише 11916 отримувачів тимчасового захисту зареєстровані в центрах зайнятості, з них 2820 осіб зареєструвалися на навчання.

Протягом того ж періоду, 12 893 особи, працювали принаймні одну годину протягом місяця, але не були зайняті до березня 2022 року, з них 75% жінок і 27% у секторі готельно-ресторанного господарства; ці дані дозволяють зробити приблизний розрахунок кількості біженців, які працювали, порівняно з 85 000 дорослими, які прибули на територію країни [44].

Якщо в контексті короткотривалого перебування доступ до праці може мати другорядне значення, то це не стосується такого довготривалої перспективи проживання. У такому випадку стає бажаним здійснити перехід від тимчасового проживання до постійного місця проживання, а також від мінімальної допомоги, що покриває мінімальні потреби, до більш суттєвих доходів. Доступ до праці виявляється вирішальним у цьому контексті.

Однак, для покращення неоднозначних результатів, які спостерігаються наразі у сфері включення до праці, важливо вирішити основні проблеми з якими зіткнулися переселенці з України, з урахуванням того, що відсутність стратегії інтеграції є сама по собі перешкодою. У цьому контексті першочергово слід підвищити рівень володіння французькою мовою, систематизуючи навчальні курси з

підготовки до працевлаштування на основі пропозицій роботодавців, які чекають на робочу силу, поєднуючи їх з рішеннями щодо догляду за дітьми, оскільки жінки з дітьми становлять більшість серед прийнятих переселенців.

ВИСНОВКИ

1. Міграція населення - це переміщення людей через кордони територіальних утворень з постійною або тимчасовою зміною місця проживання. Вона може бути зовнішньою або внутрішньою, тимчасовою або безповоротною, добровільною або примусовою, законною або незаконною, самостійною або організованою. Примусова міграція виокремлюється як один із типів міграції, що обумовлена насильством, конфліктами або реальною небезпекою для осіб через їхню расу, віросповідання, національність, політичні переконання тощо. Примусові переміщення населення часто відбуваються через воєнні дії, міжетнічні конфлікти, репресії та інші форми насильства. На сучасному етапі вимушена міграція виникає через різноманітні фактори, включаючи військові конфлікти, міжетнічні напруження, громадянські війни, природні катастрофи та інші кризові ситуації. Такі переміщення населення створюють значні виклики для міграційних систем та міжнародної співпраці у сфері захисту прав біженців та примусово переміщених осіб. Отже, міграція є комплексним феноменом, включаючи в себе як добровільні, так і примусові форми переміщення населення, і надає загальну характеристику та історичний контекст цього явища.

2. Після періоду активної трудової еміграції українців у 2005–2008 роках спостерігалось зниження, обумовлене світовою економічною кризою та зміною попиту на українських працівників в ЄС і Росії. Зміни у міграційних стратегіях громадян України відображались у віддаванні переваги тимчасовим і маятниковим міграціям, сприяючи тим самим збереженню зв'язків з батьківщиною. Аналіз напрямків міграції показує зміну популярних країн, зокрема зі зростанням інтересу до Польщі після 2010 року. Анексія Криму та початок військового конфлікту на сході України у 2014 році вплинули на динаміку внутрішньої міграції, збільшивши рівень мобільності мешканців східної України та призводячи

до значного внутрішнього переміщення осіб. Однак, до того часу, коли військові конфлікти розпочались, міграція українців мала переважно економічний характер, у відміню від інших груп мігрантів, які виїжджали через війну або переслідування.

У контексті зовнішньої та внутрішньої міграції українців після початку військового конфлікту виокремлюються кілька ключових аспектів. Зокрема, аналіз даних європейських статистичних організацій не дає однозначної відповіді на питання про зміни у тенденціях міграції українців до ЄС. Тим не менш, інформація про заяви на отримання статусу біженця та надання дозволів на проживання може служити ключовими джерелами даних для ретельного аналізу. Зазначається, що після початку конфлікту з Росією значна частина української трудової міграції збільшила свої обсяги, що зумовлено погіршенням економічної ситуації в Україні та дефляцією доходів населення. Однак, варто зазначити, що міграційні та економічні процеси також мають свої впливи на ринки праці в країнах призначення, як це спостерігається відносно до Польщі та Німеччини. З іншого боку, внутрішня міграція внаслідок війни на Донбасі і анексії Криму суттєво змінила соціально-економічну динаміку в Україні, що виявляється через значний приріст внутрішньо переміщених осіб та зміни у структурі робочих місць та економічних викликах для регіонів. У цілому, міграційні процеси в Україні відображають складні взаємозв'язки між економічними, політичними та соціальними факторами, вимагаючи більш глибокого аналізу для повного розуміння їхніх наслідків та потенційних впливів.

3. Міграційні тенденції українського населення визначаються різними факторами, такими як військові конфлікти, економічна ситуація, а також правові та соціальні умови в країнах, куди вони мігрують. Зокрема, за даними з листопада 2023 року, кількість українців, які скористалися тимчасовим захистом в ЄС, зменшилася, водночас багато з них повернулися додому. Проте багато українців залишаються

внутрішньо переміщеними особами в країні чи за кордоном. Висока мобільність та транснаціональна активність свідчать про складність ситуації та постійні зміни в міграційних потоках.

На основі різних опитувань видно, що основні мотиви міграції українців з України визначаються переважно міркуваннями безпеки, що є типовим для біженців. Багато з них зазначають страх військових дій, втрату доступу до основних потреб, а також проблеми зайнятості та бідності як основні причини свого виїзду. Опитування також вказують на певний оптимізм стосовно майбутнього України, проте багато українців вважають, що досягнення стабільності може зайняти більше року.

У той же час, багато українців виявили певну невизначеність щодо своїх майбутніх планів: частина планує повернутися, але значна кількість невизначена або не планує цього робити. Важливими факторами, що впливають на рішення про міграцію, є якість життя та економічні можливості у країні, що приймає. Опитування також вказують на різні тенденції залежно від вікової групи та освітнього рівня. Інформація з опитувань свідчить про те, що багато українців мають намір повернутися, але це рішення може бути змінене залежно від розвитку подій в Україні. Це викликає певний ступінь невизначеності щодо майбутнього міграційного руху.

Більше 10 мільйонів українців залишили свої домівки, ще 4 мільйони виїхали за кордон. Ця криза створила виклик для різних країн, які приймали біженців. Багато країн, зокрема Польща, Угорщина і Чехія, які раніше були малозацікавлені в прийомі біженців з Близького Сходу, виявилися готовими прийняти українців. Міжнародні та європейські органи також швидко реагували, пропонуючи тимчасовий захист та допомогу біженцям. Ця криза стала випробуванням для багатьох країн із солідарності та готовності допомогти тим, хто потребує.

Місцеві органи та громадяни активно співпрацюють, надаючи притулок та допомогу біженцям. Це відображає новий рівень співпраці та

мобілізації, який допоміг вирішити потрійний виклик, що став перед країнами: можливість прийому, встановлення прав для біженців та інституціоналізація прийому. Однак існують опасливі тенденції, такі як дискримінація при фільтрації біженців та обмежувальні заходи, запропоновані у Європейському пакті про міграцію та притулок 2020 року. Хоча прийом українських біженців не викликає великих дискусій, існують опасливі прояви нетерпимості та дискримінації, що вимагають уваги та відкритої дискусії.

3. Франція активно відреагувала на прибуття біженців з України, приймаючи понад 115 000 осіб протягом періоду від початку конфлікту до кінця 2023 року. Ця ситуація створила виклик для системи прийому біженців, оскільки багато міст і регіонів стикалися з несподіваним напливом людей. У великих містах і прикордонних регіонах було надано притулок значній кількості осіб, але це призвело до перенавантаження системи прийому. Зусилля влади та громадських організацій спрямовані на забезпечення житла, допомоги та інтеграції біженців у французьке суспільство. Важливою роллю у цьому процесі є громадянське суспільство, місцеві громади та неприбуткові організації, які активно допомагають у забезпеченні необхідних ресурсів і підтримки для біженців. Територіальна солідарність також грає важливу роль у збалансуванні розподілу біженців по різних регіонах країни, хоча вона також може стикатися з викликами, такими як перенаселеність та нестача ресурсів у деяких регіонах. В цілому, Франція продовжує робити значні зусилля для забезпечення притулку та підтримки для біженців з України, але ця ситуація вимагає уваги та координації на рівні країни для успішного управління кризою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Костащук В. І. Основи соціальної географії: навч. посіб. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. 89 с.
2. Никифоренко Н. О. Соціологія міграцій та вимушених переселень [Електронний ресурс] : навч. посібник / Н. О. Никифоренко. Київ : МДУ, 2024. 197 с. Режим доступу: <http://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/6036>
3. Лиховід Н. О. Дослідження наслідків та ефектів міграційних процесів України. Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара. 2017 №4. С. 17-28.
4. Ukraine's migration monitoring: forced and labour mobility. *OSW Centre for Eastern Studies*. URL: <https://www.osw.waw.pl/en/projekty/ukraines-migration-monitoring-forced-and-labour-mobility> (date of access: 13.04.2024).
5. Курило І., Аксьонова С., Гаврилюк О. Населення України: нариси про демографічний стан країни у перше тридцятиріччя незалежності : монографія. Київ : Наук. думка, 2023. 168 с. URL: <https://doi.org/10.15407/978-966-00-1899-0>.
6. Суспільно-політичні настрої населення. *Соціологічна група РЕЙТИНГ*. URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_electoral_122017_press.pdf (дата звернення: 13.04.2024).
7. OHCHR. Report on the Human Rights Situation in Ukraine, 16 May to 15 August 2019, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, available at: <https://www.ohchr.org/Documents/>
8. Latest Asylum Trends. *European Union Agency for Asylum*. URL: <https://euaa.europa.eu/latest-asylum-trends-asylum> (date of access: 13.04.2024).

9. Beneficiaries of temporary protection at the end of the month by citizenship, age and sex - monthly data. *European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_asytpsm_custom_8547763/default/table?lang=en (date of access: 13.04.2024).
10. Situation Ukraine Refugee Situation. *Operational Data Portal*. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (date of access: 13.04.2024).
11. Ainsley J. U.S. has admitted more than 271,000 Ukrainian refugees since Russian invasion. *NBC News*. URL: <https://www.nbcnews.com/politics/immigration/us-admits-271000-ukrainian-refugees-russia-invasion-biden-rcna72177> (date of access: 13.04.2024).
12. Bülbül H. B. Ukrainians in Turkey: Probable Scenarios Regarding their Legal Statuses. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2787857> (date of access: 13.04.2024).
13. Düvell F. Flucht aus der Ukraine und aus dem Globalen Süden über den Balkan. *Das Institut für Migrationsforschung und Interkulturelle Studien (IMIS)*. URL: https://www.imis.uni-osnabrueck.de/fileadmin/4_Publikationen/PDFs/Duvell_Ukraine_Balkan_La_ge_11-11-2022.pdf.
14. Ukraine Returns Report - General Population Survey, Round 13 (June 2023) - Ukraine. *ReliefWeb*. URL: <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-returns-report-general-population-survey-round-13-june-2023> (date of access: 13.04.2024).
15. Canada-Ukraine authorization for emergency travel: Key figures - Canada.ca. *Canada.ca*. URL: <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/services/immigrate-canada/ukraine-measures/key-figures.html> (date of access: 13.04.2024).
16. The task of the Ministry of Reintegration for 2023 is the integration of internally displaced persons – Ministry of Reintegration of the

Temporarily Occupied Territories of Ukraine. *Ministry of Reintegration of the Temporarily Occupied Territories of Ukraine.*

URL: <https://minre.gov.ua/en/2023/02/06/the-task-of-the-ministry-of-reintegration-for-2023-is-the-integration-of-internally-displaced-persons/> (date of access: 13.04.2024).

17. UKRAINE INTERNAL DISPLACEMENT REPORT. *International Organization for Migration.*

URL: [https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/IOM_Ukraine_Internal%20Displacement%20Report_Round%2013%20\(June%202023\).pdf?iframe=true](https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/IOM_Ukraine_Internal%20Displacement%20Report_Round%2013%20(June%202023).pdf?iframe=true).

18. Mykhailyshyna D., Samoiliuk M., Tomilina M. Refugees from Ukraine: who are they, how many are there, and how to return them?. *The Centre for Economic Strategy (CES).* URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2023/09/refugees.pdf>.

19. Geflüchtete aus der Ukraine: Knapp die Hälfte beabsichtigt längerfristig in Deutschland zu bleiben. *DIW Wochenbericht.* URL: https://www.diw.de/documents/publikationen/73/diw_01.c.877242.de/23-28-1.pdf (date of access: 13.04.2024).

20. All valid permits by reason, length of validity and citizenship on 31 December of each year. *European Commission.* URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/MIGR_RESVALID_custom_8583265/default/table?lang=en (date of access: 13.04.2024).

21. Molikeyvych R. Ukrainian forced migrants in the Czech Republic: situation and living conditions. *Proceedings of 9th SWS International Scientific Conference on Social Sciences - ISCSS 2022.* 2022. T. 9, № 1. C. 891–898. URL: <https://doi.org/https://www.10.35603/sws.iscss.2022/s12.105>.

22. Ukrainian Immigrants in the United States. *migrationpolicy.org.* URL: <https://www.migrationpolicy.org/article/ukrainian-immigrants-united-states#:~:text=Seventy-three%20percent%20of%20Ukrainian,coming%20between%202010%20and>

%202019.&text=of%20Arrival,%202019-
 ,Source:%20MPI%20tabulation%20of%20data%20from,U.S.%20Census%20
 Bureau%202019%20ACS. (date of access: 13.04.2024).

23. Permanent Residents – Monthly IRCC Updates - Canada – Permanent Residents by Country of Citizenship - Open Government Portal. *Open Government / Open Government - Government of Canada*. URL: <https://open.canada.ca/data/en/dataset/f7e5498e-0ad8-4417-85c9-9b8aff9b9eda/resource/d1c1f4f3-2d7f-4e02-9a79-7af98209c2f3> (date of access: 13.04.2024).

24. Знає І. Factors of (non)return: why do Ukrainians stay abroad during the war and may not return after it?. *Зеркало недели | Дзеркало тижня / Mirror Weekly*. URL: <https://zn.ua/eng/factors-of-nonreturn-why-do-ukrainians-stay-abroad-during-the-war-and-may-not-return-after-it.html> (date of access: 13.04.2024).

25. Forced displacement from and within Ukraine: Profiles, experiences, and aspirations of affected populations. *Joint EUAA, IOM and OECD Report*. URL: https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/2022-11/2022_11_09_Forced_Displacement_Ukraine_Joint_Report_EUAA_IOM_OECD_0.pdf.

26. NDI January 2023 Poll: Opportunities and Challenges Facing Ukraine's Democratic Transition. *National Democratic Institute | Home*. URL: <https://www.ndi.org/publications/ndi-january-2023-poll-opportunities-and-challenges-facing-ukraines-democratic> (date of access: 13.04.2024).

27. Рік повномасштабної війни в Україні: думки, переживання, дії. *Cedos*. URL: <https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/rik-povnomasshtabnoyi-vijny-v-ukrayini-dumky-perezhyvannya-diyi.pdf>.

28. Ukrainian refugees: how many are there, their intentions & return prospects - Centre for Economic Strategy. *Centre for Economic Strategy - Non-governmental research center on economic policy issues*.

URL: <https://ces.org.ua/en/refugees-from-ukraine-final-report/> (date of access: 13.04.2024).

29. One year on: Seven out of ten refugees from Ukraine risk falling into poverty in neighbouring countries. *NRC*. URL: <https://www.nrc.no/news/2023/february/ukraine-refugee-survey/> (date of access: 13.04.2024).

30. A PAN-EUROPEAN STUDY OF UKRAINIANS IN EUROPE. *RatingLab*. URL: <https://ratinglab.org/en/research/a-pan-european-study-of-ukrainians-in-europe>.

31. Молікевич Р.С. Географія вимушених міграцій херсонців з окупації. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 30-літтю утворення кафедри географії України і туризму у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка " Міждисциплінарні інтеграційні процеси у системі географічної, туризмологічної та екологічної науки", 4-5 жовтня 2022 р.: електронний варіант. ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2022. С. 20-21.

32. Молікевич Р. С. Міграційні настрої та уподобання українців в період російсько-української війни. Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки. 2023. Вип. 2 (43). С. 49-65.

33. Оцінка міграційних процесів та настроїв: звіт за результатами онлайн-опитування - UIF. *UIF*. URL: <https://news.uifuture.org/ocinka-migraciynikh-procesiv-ta-nastr/> (дата звернення: 13.04.2024).

34. Moise A. D., Dennison J., Kriesi H. European attitudes to refugees after the Russian invasion of Ukraine. *West European Politics*. 2023. P. 1–26. URL: <https://doi.org/10.1080/01402382.2023.2229688>

35. Iberi, D., & Saddam, R. Media Framing of Refugees: Juxtaposing Ukrainian and African Refugees in the Wake of Russia-Ukraine Conflict. *Journal of Central and Eastern European African Studies*, 2(4), 2022, 48-63.

36. Catherine Wihtol de Wenden. Réfugiés ukrainiens : la nouvelle donne européenne. Les Dossiers du CERI, 2022, Dossier « Ukraine : la guerre de Poutine », avril 2022. {hal-03643049}

37. De Coninck D. The Refugee Paradox During Wartime in Europe: How Ukrainian and Afghan Refugees are (not) Alike. *International Migration Review*. 2022. P. 42- 68. URL: <https://doi.org/10.1177/01979183221116874> (date of access: 12.04.2024).

38. Molikeyvych R. Forced Migrants from Occupied Kherson: Who, Where, Why, and How?. *European Journal of Geography*. 2014. Vol. 14, no. 4. P. 53–65. URL: <https://doi.org/10.48088/ejg.r.mol.14.4.053.065>

39. The National Emergency Support Program for Scientists in Exile (PAUSE) 2023-2024. *UEE*. URL: <https://uniondesetudiantsexiles.org/en/archives/2859> (date of access: 12.04.2024).

40. Pour l'Ukraine - Accueil. *Pour l'Ukraine*. URL: <https://parrainage.refugies.info/> (date of access: 12.04.2024).

41. Délégation interministérielle à l'accueil et à l'intégration des réfugiés ★ Diair. *Diair*. URL: <https://accueil-integration-refugies.fr/> (date of access: 12.04.2024).

42. L'accueil et la prise en charge par l'État des réfugiés d'Ukraine en France en 2022. *Cour des comptes*. URL: <https://www.ccomptes.fr/fr/publications/laccueil-et-la-prise-en-charge-par-letat-des-refugies-dukraïne-en-france-en-2022> (date of access: 13.04.2024).

43. Les chiffres 2023 (publication annuelle parue le 25 janvier 2024). *Le réseau européen des migrations*. URL: <https://www.immigration.interieur.gouv.fr/Info-ressources/Etudes-et-statistiques/Chiffres-cles-sejour-visas-eloignements-asile-acces-a-la->

[nationalite/Les-chiffres-2023-publication-annuelle-parue-le-25-janvier-2024](#) (date of access: 12.04.2024).

44. Sebaux G. L'accueil des réfugiés d'Ukraine en Allemagne : enjeux et défis. *Allemagne d'aujourd'hui*. 2023. N° 243, no. 1. P. 130–145. URL: <https://doi.org/10.3917/all.243.0130> (date of access: 12.04.2024).